



Стаття 20. Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

Конституція України.

## Тернопільщина: край, який полонить назавжди

Так можна сказати про Тернопільщину. Маю на увазі не лише її розкішну природу, туристичні принади, духовні святині, а передусім людей: енергійних, працелюбних, інколи запальних, інколи наївних, але таких, котрі наполегливо йдуть до своєї мети. А вона у багатьох поколінь була одна: збудувати свою незалежну державу. Чимало з них готові були заплатити за це своїм життям. І платили: під час революцій, воєн, майданів і навіть тепер, обстоюючи територіальну цілісність уже незалежної держави. Нині ми відзначаємо її тридцятиріччя. Але імпульси тих подій дали саме західні регіони, до того ж задовго до

24 серпня 1991 року. Саме в області ще у березні 1989-го було створено першу в Україні крайову організацію Народного Руху. Вперше в Україні у квітні 1990-го над будівлею Тернопільської міської ради підняли синьо-жовтий прапор. І таких «уперше» було багато. Як героїв тих днів. Тернопільці за покликком серця брали участь у Помаранчевій революції, Євромайдані, йшли добровольцями в АТО... Не все здійснилося, як мріялось тоді, але в одному вони твердо переконані: незалежністю нізащо не поступляться. І вірять у щасливу зірку рідної України.



## Ми повинні перестати бути сировинним додатком



У свої 38 Михайло Головка (на знімку) встиг багато. Став фахівцем з міжнародної економіки, захистив кандидатську дисертацію, має диплом з правознавства. Був заробітчанином, підприємцем, депутатом Тернопільської міської ради двох скликань, депутатом Верховної Ради сьомого і восьмого скликань. У 19 вступив до Всеукраїнського об'єднання «Свобода». Нині очолює Тернопільську обласну раду. Батько чотирьох синів.

— Михайле Йосифовичу, ви були депутатом різних рівнів. Це допомагає на теперішній посаді?

— Звичайно. Напрацьовані певні зв'язки у різних ешелонах влади, особисті контакти. Однак посада голови обласної ради вимагає більшої відповідальності, конструктивізму, навантаження не зрівняти. Є проблеми з фінансуванням, інвестиціями, наповненням бюджету. Вважаю, що наша область недооцінена, особливо щодо логістики. Але ми самі повинні розкрити свій потенціал. Потрібно побороти радянську звичку, що нам щось дадуть, що за нас щось вирощають. Справжній господар сам дбає про власний дім.

— Область — у центрі західного регіону, однак слабо використовується цей пріоритет. Можливо щось змінити?

— Я поставив собі за мету, будучи головою обласної ради, відновити роботу тернопільського аеропорту. Злітно-посадкова смуга дивом збереглася, тепер потрібно її подовжити і розширити, щоб можна було приймати потужні літаки. Сьогодні у нашому регіоні це робить лише львівський аеропорт. Поки що вдалося владнати земельні питання, з обласного бюджету виділено 4,5 мільйона гривень на проектно-кошторисну документацію. Її об'єднують виготовити до кінця року, а вже наступного плануємо розпочати роботи.

— Тернопільщина однією з перших розпочала реформу децентралізації. Судячи за досвідом приїжджали з інших регіонів. Територіальні громади вже відчули себе господарями?

— В області створено 55 територіальних громад. На жаль, 80 відсотків з них є дотаційними. Однак слід визнати, що чиновницький апарат надто роздутий. Плануємо також провести аудит комунальних об'єктів. Від яких можна відмовитися, які об'єднати, а які й створити. Скажімо, запрацюють новостворені «Тернопільоблагрорліс» і «Тернопільоблабнадра». Активно співпрацюємо з бізнесом щодо створення нових робочих місць, ремонту комунальних об'єктів, місцевих доріг, благоустрою. Своєю чергою з обласного бюджету на ремонт місцевих шляхів виділено 600 млн грн. Але реформу децентралізації час завершувати, створювати виконавчі комітети.

— З облдержадміністрацією які відносини?

— Конструктивні. Вперше за останні роки менше конфліктуємо, спільно вирішуємо питання наповнення бюджету, спорудження нових об'єктів тощо.

— Ваше ставлення до земельної реформи?

— Негативне. Я категорично проти продажу землі іноземцям. І хоч поки що нас заспокоюють, що це можливо лише після проведення референдуму, однак загроза велика. Не думаю, що іноземні компанії дбатимуть про розвиток, благоустрій наших сіл. Урбанізація призведе до їх занепаду, знищення нашої духовності, культури. Можливо, й до соціального вибуху. До речі, у багатьох країнах існує заборона на продаж землі іноземцям.

— Кажуть, що без зовнішніх інвестицій не виживемо.

— Ми повинні перестати бути сировинним додатком інших країн, перестати експортувати зерно, руду, ліс. Переробляти їх у себе, а вже готову продукцію продавати. Це зовсім інша вартість, це інші податки, інша якість життя. Багато наших агропідприємств на власному прикладі показують, що це можливо. Прикро, ми з-під диктату Москви вирвалися і одразу потрапили під диктат західних країн. Треба передусім захищати власні інтереси, битися за місце під сонцем. У цьому й полягає економічний націоналізм.

— Тисячі жителів області стали заробітчанами, дехто переселився в інші країни назавжди. Ви також вкусили заробітчанського хліба. І який він нас смак?

— Я поїхав за кордон у 19 років, працював у Німеччині, Італії. Був зовсім недовго, не міг змиритися з тим, що ми там люди другого ґатунку, моє національне его протестувало. До речі, мої батьки також заробітчани. Мені було 14 років, коли вони поїхали на заробітки. Я ж повернувся і пішов у політику, вступив в об'єднання «Свобода», яке відповідає моїм принципам. Масове заробітчанство — це наслідки того олігархічного устрою, який нині панує в Україні. Люди повернуться, якщо побачать перспективу, коли створимо тут гідні умови для життя, можливість пристойно заробляти. Повірте, майже усі вони ностальгують за Україною і не можуть зрозуміти, чому у такій багатій країні так багато бідних.

— У вас четверо синів. А імена чого варті: Гордій, Лук'ян, Богдан, Маркар! Яке майбутнє на них чекає?

— Хочете прогноз? Років через 10—20 Україна стане центром збереження європейської цивілізації, духовності, культури. Ніхто на цю місію нині не претендує, а Європу зруйнують мігранти тощо. До речі, цей рік ми оголосили в області Роком родини. Маємо зберегти свою культуру, духовність, родинні цінності, релігійність. Вірю, що мої діти житимуть у сильній, успішній країні.

— У день проголошення Незалежності України ви самі були дитиною. І все-таки, може, щось запам'яталося?

— Чому ж, у вісім років усе добре закарбувалося. Ще задовго до того тато приніс плакат у синьо-жовтих кольорах, і національний прапор висів над нашою хатою ще за радянських часів. Пам'ятаю, як агітував бабусю голосувати за В'ячеслава Чорновола, як плакав дідусь, коли прийняли Конституцію. Я виховувався у національно свідомій родині. Бабусин брат підірвав себе у кривіці, щоб не здатися живим, був тяжко контужений, але вижив. Тож незалежності України не 30 років, а значно більше. Її корені сягають у тисячоліття. Інша річ, що ми не могли її втримати. Сподіваюся, тепер Незалежність — назавжди.

## Показати результат — справа честі

Володимир Трушу 41 рік (на знімку). Він родом з Івано-Франківщини. Людина різностороння. Основна освіта економічна плюс ще дві: з права і філології. Працював на керівних посадах у податковій міліції, був доволі успішним у бізнесі. Очолював Рогатинську райдержадміністрацію, показав хороші результати. Отож коли запропонували піти головою Тернопільської облдержадміністрації, погодився. Чому б не випробувати себе на новій посаді?

— Володимире Ярославовичу, на Тернопільщині ви, як мовиться, людина зі сторони. Не побоялися йти в область, яка традиційно була на останніх місцях? Керівники тут не затримувалися, одного року трьох поміняли, але на користь це не пішло. За яким принципом формували команду?

— Прийшов 20 березня минулого року. Дав шанс попередникам показати себе у роботі. В результаті із заступників залишився лише один. Запросив до команди людей, яких добре знав і довіряв. Головні критерії — фаховість, порядність, відданість спільній справі. Мої заступники з різних регіонів: Києва, Харкова, Івано-Франківська... Та нині ми одна команда.

— І де ж ви живете?

— Винаймаємо два двокімнатні помешкання у багатоповірхівці. Спільні сніданки, спільні вечери. Жартуємо, що робота у нас триває за принципом 24 на 7. Але так і є. Допізна обговорюємо насущні проблеми. Зранку за сніданком продовжуємо.

— Це, мабуть, також сприяло тому, що область істотно піднялася у рейтингу з соціально-економічного розвитку. До того ж якось непомітно, без скандалів, конфліктів, як це часто було раніше. Невже ніхто не ставив палиці в колеса?

— Всяке було, але навіть це виносити на люди? Головне — результат, а він є. Якщо раніше область посідала 23—24-те місце, то за рік перемістилася на 9-те. Коли прийшов, ставив собі за мету потрапити у десятку, а тепер маю нові амбіції: а чому б не у першу п'ятірку? Середня зарплата піднялася з 9,8 тисячі гривень до 12,3. Думаю, невдовзі дійдемо до 16 тисяч. У нас уже є приклади, коли на окремих агропідприємствах, як, наприклад, у ТОВ «Україна», заробітки сягають 30 тисяч гривень. Це своєрідний маяк для інших.

— Досвід податківця, управлінця, бізнесмена допомагає у роботі?

— Звичайно. Мене важко обвести, як кажуть, навколо пальця. Але я не прихильник тиску на бізнес. Важливо пояснити, переконати, вести переговори. Саме так працюємо, наприклад, з ФОПівцями. Вдалося досягти порозуміння у багатьох питаннях. Але є й проблеми. Для їх розв'язання створили спільну комісію, деякі напрацювання передали у вищі владні структури.

— Тернопільщина традиційно вважалася аграрною областю. На жаль, це часто асоціюється з бідністю. Зрештою, так і було донедавна. Як поставити агробізнес на індустріальні рейки?

— Переробка і ще раз переробка. Це нові робочі місця, додана вартість, податки... Передові сільгосппідприємства вже цим займаються. Вкладають кошти у переробку. До того ж аграрний сектор орієнтується не лише на іноземного інвестора. Скажімо, те само ТОВ «Україна» планує вкласти у власне виробництво 800 млн грн, ТОВ «Бучачагрохлібпром» — 400 млн.

— Ваше ставлення до ринку землі?

— Позитивне. Люди мають право розпоряджатися своїм майном, зокрема землею. Чомусь дехто вважає, що її одразу кинуться продавати. Не обов'язково, можна, скажімо, вимагати підвищення орендної плати. Окрім того, ті, хто видає плату зерном, не сплачували досі податки. Тепер це будуть додаткові надходження до місцевих бюджетів. А другий етап реформи розпочнеться лише після референдуму. Як народ вирішить, так і буде.

— Що ще дало змогу зробити такий ривок у розвитку області?

— Одні підприємства, як от «Оріон», «Промінь», модернізуються, інші нарощують ви-



робництво, виходять на світові ринки. Скажімо, успішно працює спільне українсько-бельгійське підприємство «Шредер». Його продукцією освітлюється центральна площа Відня, спортивний комплекс у Нью-Йорку. Після довгих років простою відновив роботу Бережанський цегельний завод «Керамік». І таких прикладів вистачає. Імпульс для розвитку також дало оновлення доріг в області у рамках президентської програми «Велике будівництво». Найбільш масштабні роботи велися на магістралях М-19 і М-12, в обласному центрі завершується реконструкція Великогаївського моста, частини об'їзної дороги. Заплановано збудувати два індустріальні парки: у Тернополі і Чорткові.

— COVID-19 сплутав багато намірів. Яка ситуація нині в медицині Тернопільщини?

— Такий збіг, що 20 березня минулого року, коли я розпочав роботу, в області було зареєстровано першого хворого на цю недугу. Перехворів і я, до того ж двічі, і мої заступники. З лікарні онлайн проводили наради, зустрічі. Кількість ковідних ліжок в області збільшили з 170 до понад 2 тисяч. До 90 відсотків ліжок підвели кисень, оновили обладнання, корпус інфекційної лікарні. До розв'язання проблем у медицині підключилися бізнес, громади. Наша лабораторія нині може робити до 4 тисяч тестів на добу. Вона найпотужніша в західному регіоні, до нас звертаються з інших областей України. Одними з перших в Україні відкрили у Тернополі центр вакцинації, і він працює протягом тижня, а не лише у вихідні. Непросто було забезпечити 300-відсоткову надбавку до зарплати медикам, які працювали з ковідними хворими, але спільними зусиллями це вдалося. В області найнижча у країні смертність від цієї недуги. Коли всі західні області були у червоній зоні, ми втрималися у помаранчевій. Інший бік медалі: зростає престижність медицини. Нещодавно я зустрівся з випускниками шкіл, які набрали максимальні 200 балів на ЗНО. Так от, троє з них обрали медицину. До того ж усі одинадцять заявили, що навчатимуться в Україні. Торік двоє обрали закордонні виші.

— Відносини між обласною радою і облдержадміністрацією завжди були напруженими. А нині?

— З обласною радою минулого скликання довелося навіть судитися: 26 мільйонів гривень бюджетних коштів хотіли розподілити між партіями, але не вдалося. З нинішньою обласною радою ми тісно співпрацюємо, депутатів від «Слуги народу», «Довіри», «Свободи», «За майбутнє» створили коаліцію. Я прийшов не гратися у політику, а зробити щось корисне для людей, для області. Пересвідчився, що це можливо. Тільки треба ставити собі мету і йти до неї.

— Сім'я залишилася в Рогатині?

— Дружина там, опікується родинним бізнесом, дочка у Львові, вчиться на юриста. Разом збираємося рідко. Ніби й небагато часу, відколи я на Тернопільщині, та вона стала мені не менш рідною, ніж Прикарпаття. Вірю у її щасливе майбутнє, як і нашої держави загалом.



## Мовою цифр і фактів

**Уперше за останні роки Тернопільщина демонструє найкращу динаміку зростання економічних показників в Україні. За минулий рік область піднялася на чотирнадцять позицій. І цього року темпи зберігаються. Ситуацію вдалося істотно поліпшити передусім завдяки розвитку будівельної галузі, збільшенню валової продукції сільського господарства.**

Торік в області капітально відремонтовано 162 км доріг загальнодержавного значення — найбільше за останні десять років. Нині також тут кипить робота. Постійно нарощують темпи спорудження житла місцеві будівельні компанії. Вони працюють також в інших містах країни.

У січні—травні цього року вироблено промислової продукції на 12 відсотків більше, ніж у відповідний період торік. Обсяг виробництва валової сільськогосподарської продукції за цей час зріс на 10,4 відсотка. За темпами це відповідно третє і друге місце серед областей. За січень—травень до загального фонду місцевих бюджетів області надійшло 2161,2 млн грн. Порівняно з відповідним періодом минулого року надходження збільшилися на 24,3 відсотка.

Уперше з ініціативи обласної ради у червні в столиці відбувся форум «Тернопільщина: кластер можливостей», який відвідали представники понад тридцяти міжнародних організацій, інвестиційних компаній, банківських установ. Серед гостей були також Голова Верховної Ради Дмитро Разумков, народні депутати. Укладено меморандум про співпрацю з Торгово-промисловою палатою України.

Свої можливості вперше на такому рівні мали нагоду продемонструвати, окрім таких розкручених підприємств, як Тернопільський м'ясокомбінат, ТОВ «СЕ Борднетце-Україна», ТОВ «Шредер», пивоварня «Опілля», «Микулинський бровар» тощо, і нові компанії з виробництва електричних велосипедів, альтернативних видів енергетики, зерносушарок, теплогенераторів, обладнання для промислового будівництва, переробної галузі... Перспективи для них відкриваються непогані. Скажімо, фермерське

господарство «Гадз» не лише вирощує яблука, груші, сливи, ягоди, продає саджанці, а й переробляє фрукти на чіпси, соки, пюре, які експортує у більш як 20 країн.

Серед найвідоміших уродженців Тернопільщини засновник Запорозької Січі Дмитро (Байда) Вишневецький, оперна співачка Соломія Крушельницька, фізик Іван Пулюй, патріарх УГКЦ Йосиф Сліпий, письменник Богдан Лепкий, поет Юліус Словацький, лауреат Нобелівської премії у літературі Шмуель Агнон, скульптор Михайло Бойчук, художник, ім'я якого внесено до рейтингу «Сто геніїв сучасності», Іван Марчук... Вони та багато інших прославили нашу державу у світі.

менці, інших містах і містечках області нагадують про бурхливе історичне минуле краю. Палац Вишневецьких, Білокриницький палац, палац графа Бадені у Коропці вражають своєю архітектурою, вишуканістю. Звичайно, не всі вони збереглися належним чином, але є надія, що програма «Велика реставрація», до якої увійшли деякі з цих пам'яток, допоможе хоч частково відновити їх.

Принадою для туристів є підземні печери: «Оптимістична», «Кришталева», «Озерна», «Млинки»... Їх називають восьмим дивом світу. «Оптимістична» увійшла до Книги рекордів Гіннеса як найдовша на землі (її довжина понад 200 км). Варто зауважити, що досліджено лише п'яту частину підземельного світу області. У печері «Вертеба», де розкопки показали, що тут жили трипільці, створено музей цієї культури.

Місцем паломництва вірян є дві духовні святині: Свято-Успенська Почаївська лавра, най-



**Лозовецька дитяча обсерваторія Байковецької територіальної громади.**

Фото з відкритих джерел.



**«Велике будівництво» в дії. Ігор Бородайко та його колеги ремонтують міст об'їзної навколо Тернополя.**

Фото автора.

Третина старовинних замків і палаців України розташована саме на Тернопільщині. Замки у Збаражжі, Скалаті, Терембовлі, Микулинцях, Чорткові, Ягільниці, Кре-

більший православний храмовий комплекс і монастир у Західній Україні, та Марійський духовний центр у Зарваниці, куди на прощу з'їжджаються греко-католики з усього світу. До речі, тут

зведено копію Єрусалима з білосніжного каменю, з гробом Господнім...

Окрасою області є водоспади, найбільший з них Русилівський, національний природний

парк «Дністровський каньйон», де туристи можуть сплавлятися на плотах, милуватися чудовими краєвидами. Не так давно підприємливі люди намагалися збудувати тут каскад гідроелектростанцій, але депутати трьох областей — Тернопільської, Івано-Франківської і Чернівецької — зуміли обстоювати неповторний подарунок природи.

Край ще називають фестивальною столицею України. Його прославили фестивалі молодіжної музики «Файне місто», «Тернопільські театральні вечори», «Дзвони Лемківщини», фестиваль борщу і автентичної вишивки у Борщеві, «Братина» у Шумській, «Маланка» у Горошовій...

Цього року сподіваються закінчити спорудження водної арени на Тернопільському ставі. Тут можна буде проводити міжнародні змагання. Наразі у світі така діє у Туреччині, а тепер буде і в нас. Ще один спортивний об'єкт — комплекс з басейном — зводять у райцентрі Бережани.

## ХРОНІКА

**29 квітня 1990 року** — на Театральному майдані Тернополя вперше в Україні було піднято і освячено національний прапор України. Ще раніше — 23 березня цього року само року синьо-жовтий прапор з'явився на будівлі Тернопільської міської ради — поруч з тодішнім державним прапором України. 29 січня 1992 року синьо-жовтий стяг офіційно було затверджено Державним прапором України. У 2006 році Президент України Віктор Ющенко своїм указом реабілітував дев'ять осіб, які 22 січня 1973 року підняли п'ять синьо-жовтих прапорів над державними установами у райцентрі Чортків. За це хлопців, які входили до підпільної «Росохацької групи», судили. Її організатор Володимир Мармус отримав шість років таборів і п'ять років заслання. 2006-го його нагороджено орденом «За мужність».

**22 серпня 2010 року** — у Тернополі провели акцію «Ровесник Незалежності». Розгорнули рекордний на той час Державний прапор України (завдовжки 9,5 км та завширшки 0,75 м). Ним обгорнули набережну Тернопільського ставу. В акції взяли участь 2 010 ровесників Незалежності, народжених у 1991 році. Рекорд занесли до Книги рекордів України.

**Червень 2006 року** — в області було створено ТОВ «Се Борднетце-Україна», яке виробляє кабельно-провідникову продукцію для автомобілів концерну «Volkswagen». Воно входить до провідного світового виробника кабельної продукції для автомобілів «Sumitomo Electric Bordnetze». Нині в області діє два підприємства концерну, на яких працює 4,5 тисячі осіб.

**20 лютого 2014 року** — 17-річний Назар Войтович, наймолодший Герой Небесної Сотні, пробувши на Майдані лише годину, загинув від кулі снайпера. Того самого дня через три години перебування на Майдані його долю повторив 19-річний Устим Голоднюк. Героями Небесної Сотні стали також уродженці Тернопільщини Олександр Капінос, Василь Мойсей, Ігор Костенко, Тарас Слободян. Нині їм та іншим героям тих подій встановлено монумент на одній-меншому майдані у центрі Тернополя.

**Жовтень 2015 року** — однією з перших в Україні було утворено Байковецьку громаду. Вона стала прикладом для інших ОТГ. Посідає провідні місця за рівнем фінансової спроможності серед громад України. На місцевих підприємствах виготовляють кабельно-провідникову продукцію, стоматологічне обладнання, деревообробні інструменти. На території громади діють кінноспортивний клуб для дорослих та дітей, проводяться заняття з іпотерапії, перша в Україні сільська шкільна обсерваторія з потужним телескопом, поліцейська станція тощо.

**20 липня 2021 року** — у селі Чистопади Залозецької ОТГ виявили стоянку первісних людей, вік якої 35—40 тисяч років до нашої ери. У дослідженнях бере участь палеогеографічна експедиція Львівського національного університету ім. Івана Франка. Науковці попередньо встановили, що артефакти залишила середньопалеолітична людина.



**Перлина Тернопілля — Дністровський каньйон.**

Фото автора.